จะใช้ สติกเกอร์ หรือ ฉลากฟิล์มหด ?

อาจารย์มยุรี ภาคลำเจียก

"ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง"

เป็นสุภาษิตที่คุ้นเคย มีความหมายว่า คนเราสามารถดูสวยงามขึ้นได้ ด้วยการใช้เสื้อผ้า เครื่องประดับและเสริมสวย ฉันใดฉันนั้น คงไม่ต่างจากบรรจุภัณฑ์ ซึ่งการออกแบบกราฟิกและการพิมพ์ที่ดีจะช่วยให้บรรจุภัณฑ์สวยงามโดดเด่น สามารถกระตุ้นผู้พบเห็นสนใจและอยากซื้อสินค้านั้น

ฉลากเป็นส่วนสำคัญของการออกแบบกราฟิก จะพิมพ์บนผิวบรรจุภัณฑ์โดยตรง หรือพิมพ์บนวัสดุฉลาก แล้วนำมาติดกับผิวบรรจุภัณฑ์ก็ได้ ในปัจจุบันการใช้วัสดุฉลากได้รับความนิยมกับบรรจุภัณฑ์คงรูป เช่น ขวด หลอด ถ้วย เนื่องจากสามารถเลือกประเภทของฉลาก วิธีการพิมพ์และตบแต่งได้

ฉลากที่ใช้แบ่งได้เป็น 3 ประเภทหลักตามวิธีการติดฉลาก ดังนี้

1. **ฉลากกาวติดเฉพาะตำแหน่ง (Spot Label)** เช่น ติดด้านหน้า ด้านหลัง ไหล่ คอ ฝา โดยนิยมใช้ฉลากที่มีกาวติดได้เองในตัว (Self-adhesive Label) ด้านหลังมีการเคลือบกาว แล้วใช้วัสดุอีกชิ้นที่เรียกว่า Liner ปิดทับกาวไว้ เพื่อไม่ให้ฉลากเกาะติดกันเมื่อเข้าม้วน หรือวางซ้อนกัน เมื่อจะใช้งานก็เพียงแต่ลอก Liner ออก ใช้แรงกดเบา ๆ ให้ฉลากติดกับผิวบรรจุภัณฑ์ ฉลากประเภทนี้มีอีกชื่อว่า Pressure Sensitive Label หรือฉลากกาว ซึ่งคนไทยมักเรียกว่า "สติกเกอร์" วัสดุและการใช้งานจะกล่าวในหัวข้อปัจจัยการเลือกใช้ฉลาก

2. **ฉลากแบบพันรอบ (Wrap Around Label)** เป็นการพันฉลากรอบตัวขวด ปลาย 2 ข้างของฉลากเชื่อมติดกันด้วยกาว นิยมใช้กับขวดที่มีรูปทรงกระบอกที่สมมาตร ฉลากประเภทนี้จัดได้ว่าเป็นฉลากที่ราคาต่ำสุด วัสดุที่นิยมใช้คือ ฟิล์ม OPP 40 ไมครอน

3. **ฉลากแบบสวม (Sleeve Label)** เป็นการทำฉลากให้เป็นซองที่เปิดบนและเปิดล่าง เมื่อสวมบนขวดที่ตัวหรือที่คอแล้วใช้ความร้อนเพื่อให้ฉลากหดตัวรัดแนบกับผิวของขวดนั้น วัสดุที่ทำฉลากต้องเป็นฟิล์มพลาสติกที่สามารถหดตัวได้เมื่อได้รับความร้อน ฉลากประเภทนี้เรียกว่า "ฉลากฟิล์มหด" (Shrink Label) นอกจากใช้กับขวดแล้ว ยังสามารถใช้กับกระป๋อง ถ้วย ไม่ว่าจะทำจากวัสดุอะไรและมีรูปทรงอย่างใดก็ตาม

HDPE Bottle

Metal Can and Al Bottle

Glass Bottle

HDPE Bottle PET Bottle

ขวดพลาสติกที่ใช้บรรจุอาหาร (เครื่องดื่ม นมเปรี้ยว ซอสปรุงรส ฯลฯ) เครื่องสำอาง (สบู่เหลว แชมพู โลชั่นทาผิว ฯลฯ) และของใช้ในครัวเรือน (น้ำยาปรับผ้านุ่ม น้ำยาทำความสะอาด ฯลฯ) นิยมใช้ฉลาก 2 ประเภท คือ สติกเกอร์ และฉลากฟิล์มหด คำถามที่ผู้เขียนมักถูกถามเสมอจากฝ่ายการตลาด คือ ***"สินค้าของเราจะใช้ฉลากประเภทไหนดี มีข้อดีและข้อเสียอย่างไร"*** เพื่อตอบคำถามนี้ ผู้เขียนจึงได้เขียนบทความนี้ขึ้นจากประสบการณ์ทำงานที่รับผิดชอบการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าอุปโภคบริโภคมาเป็นเวลานาน

ปัจจัยในการเลือกใช้ฉลากระหว่างสติกเกอร์และฉลากฟิล์มหด สรุปได้ดังนี้

1. ราคาของฉลาก ในกรณีของสติกเกอร์ มักใช้ 2 ชิ้น คือ ชิ้นหน้าและชิ้นหลัง อย่างไรก็ตามบางขวดจะมีการติดสติกเกอร์เฉพาะด้านหน้า และพิมพ์ระบบ Silk Screen บนผิวด้านหลัง เพื่อลดต้นทุน

วัสดุสติกเกอร์มีหลายชนิด เช่น ชนิดทึบขาวซึ่งทำมาจากฟิล์ม PE ขาว หรือ PP ขาว หรือกระดาษขาว ชนิดใสซึ่งทำมาจากฟิล์ม PE ใส หรือ PP ใส และชนิดมันเงาวาวซึ่งทำมาจาก Metallized PET Film ความหนาที่นิยมใช้คือประมาณ 50-60 ไมครอน กาวที่เคลือบอยู่ด้านหลังมีความหนา 10 ไมครอน Liner ทำจากวัสดุ 2 ชนิด คือ กระดาษกลาสซีน (Glassine Paper) และฟิล์ม PET สติกเกอร์ที่ติดด้านหน้า และด้านหลังของขวดใบเดียวกันไม่จำเป็นต้องเป็นวัสดุชนิดเดียวกัน การเลือกใช้ชนิดสติกเกอร์มีข้อแนะนำ ดังนี้

■ **ขวดทึบ**ไม่ว่าจะสีอะไรก็ตาม หากต้องการให้ดูเสมือนพิมพ์บนผิวขวดโดยตรง ไม่เห็นขอบสติกเกอร์ “Non-Label Look” ควรใช้สติกเกอร์ชนิดใส

■ **ขวดใส PET หรือ PVC** ถ้าต้องการให้สามารถอ่านข้อความที่พิมพ์บนสติกเกอร์ได้ง่าย ควรใช้สติกเกอร์ชนิดทึบขาว ถ้าต้องการให้เห็นผลิตภัณฑ์ชัดเจนโดยฉลากไม่บัง ควรใช้สติกเกอร์ชนิดใส ถ้าใช้ Liner ที่ทำด้วยฟิล์ม PET จะไม่มีคราบกาวเกาะอยู่ใต้สติกเกอร์ แต่ราคาของ Liner สูงกว่าที่ทำด้วยกระดาษกลาสซีน จึงเหมาะกับเครื่องสำอางระดับพรีเมียม

■ **ผลิตภัณฑ์อาหาร หรือสินค้าที่ใช้ทำความสะอาดต่าง ๆ** ขวดมีโอกาสเปียกน้ำในระหว่างการใช้งาน ควรใช้สติกเกอร์พลาสติก เพราะไม่เปื่อยขาดเมื่อถูกน้ำ ไม่ควรใช้สติกเกอร์กระดาษ เพราะจะล่อนหลุด และขาดง่าย อีกทั้งขอบสติกเกอร์มักกระเดิด เพราะกระดาษมีความยืดหยุ่นต่ำ

■ **กรณีของการใช้สติกเกอร์**เพื่อสื่อสารสรรพคุณเฉพาะ หรือเพื่อให้สะดุดตา ควรใช้สติกเกอร์ชนิดมันเงาวาวที่ทำจาก Metallized Film

Clear PE Sticker on White HDPE Bottle “Non-Label Look”

Clear PE Sticker on Yellow HDPE Bottle “Non-Label Look”

White PP Stickers on Front and Back Panels

Metallized Sticker

Clear PE Sticker on Pink HDPE Bottle

Clear PP Stickers on Front and Back Panels

Clear PP Stickers on Front Panel White PP Sticker on Back Panels

Front: Metallized Sticker Back: Clear PP Sticker

ราคาของสติกเกอร์นอกจากจะขึ้นกับชนิดของวัสดุดังกล่าวแล้ว ยังขึ้นกับขนาดของสติกเกอร์ และค่าพิมพ์ รวมถึงค่าบรรจุและขนส่งจากโรงงานผู้ผลิตสติกเกอร์ ถึงโรงงานผู้ผลิตสินค้าด้วย โปรดอย่าลืมว่า ถ้ามีการใช้สติกเกอร์ติดด้านหน้าและด้านหลัง ราคาต้องเป็นราคารวมของสติกเกอร์ 2 ชิ้น ต่อบรรจุภัณฑ์ 1 หน่วย

ในกรณีของฉลากฟิล์มหด จะมีการใช้ฉลากเพียง 1 ชิ้นต่อบรรจุภัณฑ์ 1 หน่วย ฉลากฟิล์มหดที่ใช้ในบ้านเรานิยมฟิล์ม PVC เนื่องจากหดตัวได้ดี ควบคุมการหดด้วยการใช้ลมร้อนได้ง่าย พิมพ์ได้ดี และราคาต่ำกว่าการใช้พลาสติกชนิดอื่น

อย่างไรก็ตาม บางบริษัทมีการใช้ฉลากฟิล์มหดที่ทำด้วยฟิล์ม PET ทดแทนการใช้ฟิล์ม PVC ตามนโยบายของบริษัทแม่ในต่างประเทศ เนื่องจาก PVC ถูกต่อต้านจากผู้ประกอบการค้าปลีกรายใหญ่บางรายของโลก เพราะ PVC อาจก่อปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม (เมื่อเผาจะเกิดฝนกรด) ในประเทศไทยยังไม่มีกฎ ระเบียบการห้ามใช้ PVC และผู้ประกอบการค้าปลีกก็ยังไม่ต่อต้าน ดังนั้น ฉลากฟิล์มหดที่ทำจาก PVC จึงยังใช้ได้ดี สมบัติที่สำคัญของฉลากฟิล์มหดคือ ความสามารถในการหดตัวที่วัดในค่าของ % Shrinkage หากขวดมีรูปร่างเฉพาะ มีส่วนเว้ามาก ต้องใช้ฟิล์มหดที่มีการหดตัวสูง ดังรูป

ราคาของฉลากฟิล์มหดขึ้นกับชนิดของฟิล์มที่ใช้ ฟิล์ม PET มีราคาสูงกว่าฟิล์ม PVC ประมาณ 30% และขึ้นกับ % Shrinkage ของฟิล์ม ขนาดของฉลากฟิล์มหดแม้ว่าจะใหญ่กว่าสติกเกอร์ แต่ใช้เพียงชิ้นเดียว นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาค่าการบรรจุและขนส่งจากโรงงานผู้ผลิตฉลากฟิล์มหดถึงโรงงานผู้ผลิตสินค้า จากประสบการณ์ของผู้เขียน ถ้าใช้ขวดใบเดียวกัน ราคาของฉลากฟิล์มหด 1 ชิ้นจะต่ำกว่าราคาของสติกเกอร์ 2 ชิ้น ประมาณ 20-30% อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้ฉลากจำเป็นต้องศึกษาและเปรียบเทียบราคาอย่างละเอียด เพราะยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ค่าติดฉลาก โดยทั่วไปผู้ผลิตขวดในบ้านเราสามารถให้บริการการติดฉลากให้แก่ลูกค้าได้ ไม่ว่าจะเป็นสติกเกอร์หรือฉลากฟิล์มหด ค่าติดสติกเกอร์ 2 ชิ้น จะต่ำกว่าค่าสวมและหดรัดของฉลากฟิล์มหดประมาณ 20% เนื่องจากการติดสติกเกอร์ไม่ต้องใช้ความร้อน ใช้เครื่องอัตโนมัติที่มีความเร็วไม่สูงนัก ส่วนการสวมฉลากฟิล์มหดลงบนขวด ถ้าจำนวนไม่มากเท่าใด มักใช้คนสวม แล้วผ่านไปยังอุโมงค์ลมร้อนให้ฟิล์มหดตัว ผู้ผลิตขวดมักไม่ลงทุนเครื่องอัตโนมัติที่สวมและหดฉลาก เนื่องจากราคาเครื่องสูงมาก หากผู้ใช้ฉลากฟิล์มหดต้องการให้ใช้เครื่องอัตโนมัติเนื่องจากจำนวนที่ใช้สูง ผู้ผลิตสินค้านั้นจะเป็นผู้ลงทุนเครื่องให้ หรือให้ผู้ติดฉลากลงทุนเองและเฉลี่ยค่าลงทุนเครื่องลงไปแต่ละหน่วยของการติดฉลากภายใต้สัญญาที่แน่นอน ในกรณีที่ผู้ผลิตสินค้าติดฉลากที่โรงงานของตนเอง ค่าใช้จ่ายในการติดฉลากจะต่างไปจากให้ผู้ผลิตขวดติดให้ เนื่องจากค่าแรง ค่าโสหุ้ย และค่าเสื่อมราคาของเครื่องติดฉลากต่างกัน

3. ราคาของขวดที่จะติดฉลาก แม้ว่าจะใช้ขวดเดียวกัน แต่สีของขวดที่จะใช้กับฉลากทั้ง 2 ประเภทมักต่างกัน กล่าวคือ ถ้าใช้สติกเกอร์ ขวดที่ใช้นิยมมีสีเฉพาะ ในการผลิตขวดจึงต้องมีการผสมผงสีลงไปกับเม็ดพลาสติก ทำให้ราคาของขวดสูงขึ้นตามไปด้วย ถ้าใช้ฉลากฟิล์มหด ขวดที่ใช้นิยมขวดสีขาวที่มีราคาถูก หรือไม่ใส่สีก็ได้ (ขึ้นกับความทึบของขวดที่ต้องการ) เนื่องจากสีของขวดจะถูกหุ้มด้วยฉลากฟิล์มหด สีของขวดที่ติดฉลากแล้วจะมาจากสีพื้นของฉลากฟิล์มหดที่ได้จากการพิมพ์ ด้วยเหตุนี้ขวดที่ใช้สติกเกอร์จึงมีราคาสูงกว่าขวดที่ใช้ฉลากพิล์มหด แต่จะสูงกว่าเท่าใดขึ้นกับราคาของผงสีที่ใช้

4. ปริมาณขั้นต่ำในการสั่งซื้อฉลาก ฉลากทั้ง 2 ประเภทมีวิธีการพิมพ์ต่างกัน ซึ่งส่งผลกระทบถึงปริมาณขั้นต่ำในการสั่งซื้อ การพิมพ์สติกเกอร์นิยมใช้ระบบเลตเตอร์เพรส หรือไม่ก็ระบบเฟลกโซกราฟฟี ซึ่งไม่ทำให้ราคาของสติกเกอร์สูงขึ้นมาก หากสั่งซื้อในปริมาณน้อย

การพิมพ์ฉลากฟิล์มหดนิยมพิมพ์ด้วยระบบกราเวียร์ ซึ่งต้องพิมพ์ครั้งละมาก ๆ หากสั่งซื้อฉลากในปริมาณน้อยจะทำให้ราคาของฉลากสูงขึ้นมาก นอกจากนี้ยังต้องจ่ายค่าแม่พิมพ์ 8,000-10,000 บาทต่อหนึ่ง Cylinder ของแม่พิมพ์ (ต่อ 1 สีพิมพ์)

ผลิตภัณฑ์ที่มีหลายกลิ่นหรือหลายรสที่ใช้ขวดเดียวกัน ทำให้ต้องมีหลายแบบพิมพ์ (Artwork) มีผลให้ปริมาณการสั่งซื้อต่อหนึ่งแบบพิมพ์ต่ำลง หากต่ำกว่าจำนวนขั้นต่ำของการพิมพ์ระบบกราเวียร์ ก็จะทำให้ราคาต่อหน่วยของฉลากฟิล์มหดสูงมาก เป็นที่น่ายินดีว่า ในปัจจุบันมีการใช้การพิมพ์ระบบดิจิทัลกับฉลากทั้ง 2 ประเภท แม้ว่าราคาพิมพ์สูงกว่าการพิมพ์ระบบเดิม แต่สามารถลดปริมาณการสั่งซื้อในแต่ละแบบพิมพ์ได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ใช้ฉลากจึงจำเป็นต้องเปรียบเทียบราคา และปริมาณการสั่งซื้อระหว่างการพิมพ์ระบบเดิมและระบบดิจิทัลของฉลากทั้ง 2 ประเภท

5. ผลผลิตของขวดที่ติดฉลากแล้ว ในกรณีที่ผู้ผลิตสินค้าต้องการผลผลิตของสินค้าไม่สูงนัก จะไม่มีปัญหาต่อความเร็วของการติดฉลาก เพราะผู้ผลิตขวดสามารถจัดส่งขวดที่ติดฉลากแล้วให้ทันตามเวลาที่กำหนด แต่ถ้าผู้ผลิตสินค้าต้องการผลผลิตสูง ความเร็วของการติดฉลากจำเป็นต้องสอดคล้องกัน เพื่อให้สามารถส่งขวดที่ติดฉลากแล้วให้ทันเวลา การลงทุนเครื่องติดฉลากอัตโนมัติความเร็วสูงอาจมีความจำเป็น ซึ่งต้องศึกษาทางการเงินอย่างถี่ถ้วน รวมถึงค่าเสื่อมราคาต่อปี และจุดคุ้มทุนของการลงทุน โดยทั่วไปเครื่องติดสติกเกอร์จะมีราคาต่ำกว่าเครื่องอัตโนมัติที่สวมและหดฉลากฟิล์มหด ยิ่งไปกว่านั้นยังต้องพิจารณาถึงพื้นที่ในการติดตั้งเครื่องติดฉลากทั้ง 2 ประเภทนี้ด้วย หากโรงงานมีพื้นที่ไม่เพียงพอ อาจต้องทำสัญญาให้ผู้ผลิตขวดเป็นผู้ดำเนินการติดฉลากให้ ดังได้กล่าวไว้แล้วในปัจจัยข้อที่ 2

6. ลักษณะภายนอกของขวดที่ติดฉลากแล้ว จุดเด่นของการใช้สติกเกอร์ในปัจจัยข้อนี้ คือ ผิวขวดสามารถให้สีเฉพาะที่เงางาม หรือมีลวดลายที่ผิวขวด หากใช้ฉลากฟิล์มหด ขวดที่หุ้มฉลากแล้วจะมีสีที่เงางามด้อยกว่า เพราะเกิดจากการพิมพ์บนพื้นของฟิล์มหด ด้วยเหตุนี้สินค้าบางชนิดที่วางขายในระดับพรีเมียมจึงเลือกใช้สติกเกอร์ ตัวอย่างดังรูป

จุดเด่นของการใช้ฉลากฟิล์มหดในปัจจัยข้อนี้ คือ มีขนาดของฉลากใหญ่กว่าสติกเกอร์ เพราะสามารถหุ้มรอบขวดได้ ทำให้มีพื้นที่ในการพิมพ์มากกว่า และยังพิมพ์ข้างขวดได้ด้วย สามารถออกแบบให้ตราสินค้าและตัวหนังสือมีขนาดใหญ่ ทำให้อ่านได้ชัดเจนขึ้น การใช้สติกเกอร์จะมีข้อจำกัดของขนาดและตำแหน่งในการติด กล่าวคือไม่สามารถติดบนพื้นผิวขวดที่เว้าหรือนูนได้ เพราะทำให้ติดได้ไม่แน่น หลุดออกง่าย พื้นที่พิมพ์ของสติกเกอร์น้อยกว่า ทำให้ตราสินค้าและตัวหนังสือมีขนาดเล็กกว่า

ในด้านการพิมพ์ฉลากที่เกี่ยวข้องกับลักษณะภายนอก สติกเกอร์มีข้อได้เปรียบกว่าฉลากฟิล์มหดตรงที่สามารถตกแต่งด้วยการปั๊มฟอยล์ (Foil Stamping) เฉพาะตำแหน่งให้เกิดความมันเงา ในขณะที่ฉลากฟิล์มหดจะทำไม่ได้ แต่ต้องใช้การพิมพ์ด้วยหมึกสีเงินหรือสีทองพิเศษแทน ความเงาวาวจะด้อยกว่าการปั๊มฟอยล์เล็กน้อย ในปัจจุบันหมึกพิมพ์กราเวียร์ที่พิมพ์ฉลากฟิล์มหดได้รับการพัฒนาให้มีความเงางามสวยงาม ดังตัวอย่างในรูป

การพิมพ์ Gravure ที่ใช้หมึกสีมุกกับฉลากฟิล์มหด

7. การจัดการด้านซัพพลายเชนของบรรจุภัณฑ์ ปัจจัยข้อนี้จะเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่มีหลายกลิ่นหรือหลายรสที่ใช้ขวดเดียวกัน (ดังรูป) ฉลากฟิล์มหดจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่า เพราะสามารถใช้ขวดสีขาว (หรือขวดไม่ใส่สี) เหมือนกันทั้งหมด ทำให้ผลิตขวดได้จำนวนมากอย่างต่อเนื่องในครั้งเดียวกัน ได้ราคาขวดที่ต่ำลง และการจัดเก็บขวดเปล่าง่ายขึ้น หากใช้สติกเกอร์ มักใช้สีขวดต่างกันตามกลิ่นหรือรสของผลิตภัณฑ์ ทำให้จำนวนขวดแต่ละสีที่ผลิตต่ำลงมาก ราคาขวดสูงขึ้น และการจัดเก็บขวดเปล่ายุ่งยาก

จากปัจจัยทั้ง 7 ข้อที่กล่าวมาน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเลือกใช้ประเภทของฉลากในประเทศไทย ที่เน้นประเทศไทยเพราะปัจจัยบางข้อจะต่างจากในประเทศอื่น เช่น วัสดุและราคาของฉลากฟิล์มหด ประเทศไทยนิยมใช้ PVC ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น และประเทศในทวีปยุโรป นิยมใช้ OPS (Oriented Polystyrene) ราคา OPS สูงกว่า PVC ถึง 2 เท่า นอกจากนี้ค่าติดฉลากที่กล่าวในปัจจัยข้อ 2 จะใช้กับบางประเทศไม่ได้ เช่น ผู้ผลิตขวดในทวีปยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น จะไม่มีการบริการติดฉลากให้ลูกค้า ดังนั้นผู้ผลิตสินค้าจึงต้องดำเนินการติดฉลากเอง การลงทุนเครื่องติดฉลากจะมีผลต่อค่าติดฉลากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สรุป สติกเกอร์และฉลากฟิล์มหดต่างก็มีข้อดีและข้อด้อยต่างกัน ราคารวมของบรรจุภัณฑ์ (ราคาขวด+ฉลาก+ค่าติดฉลาก) และลักษณะภายนอกของบรรจุภัณฑ์ต้องสอดคล้องกับระดับผลิตภัณฑ์เชิงการตลาด และกลยุทธ์ทางการตลาดของเจ้าของแบรนด์นั้น

ไม่มีคำตอบตายตัวว่าฉลากประเภทใดดีกว่าในเชิงธุรกิจ สินค้าเดียวกันสามารถเปลี่ยนประเภทฉลากได้ เช่น เปลี่ยนจากฉลากฟิล์มหดไปเป็นสติกเกอร์ หรือเปลี่ยนจากสติกเกอร์ไปเป็นฉลากฟิล์มหด ดังตัวอย่างในรูป

เปลี่ยนประเภทฉลาก จากสติกเกอร์เป็นฉลากฟิล์มหด ในกลางปี 2561

ใหม่: PET Shrink Label

เดิม: Sticker

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์